

Overweging Esther 4: 'Nee is niet genoeg' (Naomi Klein)

Gemeente van Jezus Christus,

In 2017 verscheen er een boek
Van de Canadees-Amerikaanse publiciste Naomi Klein
met als titel: 'NEE is niet genoeg'.
Naomi Klein stond op tegen de shockpolitiek van Trump,
waarin o.a. racisme en angst voor alles wat anders is
de mensen als de machtigste wapens worden aangepreut.
Het is *niet genoeg* om NEE tegen te zeggen
'tegen die slechte ideeën en de slechte daders'.
Het luidste nee moet vergezeld gaan van een gedurfd en vooruitziend JA
en een overtuigend plan voor de toekomst,
een *ander verhaal* is nodig: NU!

Het verhaal van Ester is zo'n '*ander verhaal*',
een verhaal van NEE tegen een dreigende '*holocaust*',
in gang gezet door een in zijn eer aangetaste ijdeltuit
HAMAN DE AGAGIET
en een JA om daar tegen op te staan.
Maar dat gaat niet zomaar.

Haman wordt '*groot gemaakt*' en verheven door de koning Ahasveros
Maar je vraagt je wel af *waaraan* deze man zijn 'promotie te danken heeft.
En wat is nu precies zijn specifieke taak in het Perzische Rijk? Tja...
Het enige wat we over hem horen is dat hij rondrijdt in de 'poort van de koning'
en dat iedereen voor hem moet buigen.
Het is het type dat alleen maar geëerd wil worden en wil winnen,
en wil horen hoe goed hij alles doet.

Maar als er dan eentje is die niet voor hem wil buigen
-wat hij zelf niet eens opmerkt!!-
en hoort uit welk volk hij komt,
direct maar besluit om een heel volk maar uit te moorden.
Regeren vanuit je gekwetste eer.

Nu is die Mordechai ook niet de eerste de beste
Hij zit in de '*poort van de koning*,
samen met *andere dienaren van de koning*
En dat betekent dat hij een hoge positie had.
Mordechai, een '*geassimileerde Jood*'
die een belangrijke plek had in het Perzische rijk,
dat voor die tijd relatief tolerant was
Tolerant, welvarend en enigszins *decadent*

Het verhaal begon niet voor niets
met een feest dat wel een half jaar duurde.

Die feesten heten in het Hebreeuws niet voor niets *'drinkfeesten'*
Een drinkgelag van een *half jaar!*
Van regeren kan er dan niet veel terecht komen.
Het boek Esther is dan ook een soort *satire* over macht
en machthebbers zoals koning Ahasveros.

Maar deze satire vertelt ons
dat in zo'n ogenschijnlijk tolerante samenleving
die geaccepteerde plaats van de Joden van hoog tot laag
zomaar van de ene dag op de andere kan omslaan.
Complottheorieën over Joden
die er op uit zijn de wereldmacht over te nemen.
zijn echt niet verdwenen en steken iedere keer weer opnieuw de kop op.

Hier begint het met een gekwetst leeghoofd
en eindigt met het plan voor een *'Endlösung'*
om een heel volk uit te roeien.
En dat kan zomaar gebeuren.
De angst voor wat vreemd is lijkt steeds meer toe te nemen
want die zou onze zo hooggeschatte 'joods-christelijke cultuur bedreigen
Maar je vraagt je wel af wat er zo *joods* en *christelijk* aan die traditie is
als het *aantal* (ook wel tsunami genoemd) vluchtelingen
als ruilmiddel voor het kinderpardon verder beperkt moet worden.'
Terecht bij de holocaustherdenking eind januari:
Vergeet het niet, dit nooit weer.

En de *koning Ahasveros?*
Hij *vraagt* niets en zoals later blijkt: hij *weet* van niets.
Hij is niet 'een beetje dom', maar heel erg
Als er een beslissing genomen moet worden
zijn het zijn adviseurs die dat van hem overnemen.
En als zijn leven door Mordechai wordt gered van een aanslag
en dat *in zijn aanwezigheid* opgeschreven wordt in de annalen,
wordt *niet* zijn redder Mordechai verhoogd
maar zonder enige reden ene Haman.

Tegen deze willekeur zegt Mordechai NEE door niet te buigen.
En als de plannen van Haman hem bereiken
en in zak en as rond te lopen (NBV: rouwgewaad)
als teken van rouw en bijna machteloos protest tegen de dreigende *shoah*
Tja, want zo'n figuur moet je niet hebben in de poort van de koning
waar al die andere hoogwaardigheidsbekleders ook zijn van de koning ook zijn.
Maar... met het rondlopen in een rouwgewaad
kom je er niet: NEE is niet genoeg.

Maar soms gebeurt het dat er eentje opstaat
U kent ongetwijfeld nog wel het verhaal van het meisje *Malala*
dat NEE zei tegen de Taliban
die meisjes verbood naar school te gaan
en scholen met de grond gelijk maakte.

NEE, zei ze, maar ze stond wel op
tegen een wreed en dom regime.
Want alleen 'nee' is niet genoeg.
Een opstaan dat bijna haar leven had gekost.
Haar nee was tegelijkertijd een teken van het JA
waarmee zij was opgevoed door haar ouders.
Nee is nodig, maar pas als in dat nee een ja oplicht
gaat het stromen zei ooit iemand tegen me
Een nee waar je in blijft steken is genadeloos.

Nee en ja. Liggen die niet heel dicht bij elkaar.
Zit in ieder ja eigenlijk niet een nee (en omgekeerd)?

En is het '*Er zij licht*' op de eerste bladzij van de bijbel, het eerste grote ja van God,
eigenlijk niet een 'nee' tegen de duisternis en de chaos,
waaraan mensen *niet* overgeleverd horen te zijn?
Want *niet* tot een chaos heeft de Eeuwige de aarde geschapen
maar tot een plek om te wonen.¹
Een nee tegen alles wat woest en ledig is, tegen de chaos
is een ja voor een aarde,
waar het goed is met elkaar te wonen.
Het ja van de Eeuwige is *scheppen*,
ruimte maken voor de mens.

En begint het in Exodus ook niet met een 'nee'
tegen een volk dat gereduceerd is tot slaven?

'Nee is niet genoeg'
maar het is soms een lange weg om dat te durven zien
en op te staan
De Bijbelse teksten zijn er vol van.
Verhalen van geloof en ongeloof,
van vrees en hoop,
van bange en moedige mensen.
Van nee en ja zeggen en alles wat daar tussen in zit.
Soms met het woord 'god' op de lippen
maar soms nauwelijks of helemaal niet

Zo gaat het ook in de Esthersatire,
waarin de naam van God helemaal niet voorkomt,
maar waarvan Willem Barnard dicht in zijn Estherlied:
'*En toch, uw Naam gebeurt en is geboren.....*'
Een gebeuren waarin mensen de moed *krijgen*
om ja te zeggen en op te staan.

Nee is niet genoeg",
Maar Ja zeggen en opstaan is een moeilijke weg
waar je niet zomaar voor kiest.

¹ Jesaja 45,18

In de bijbel zijn mensen van wie moed gevraagd wordt
meestal helemaal niet zo moedig.
Neem nou Mozes, die staat niet te springen
om naar de farao te gaan,
of een Jesaja die zegt dat hij onrein van lippen is
of een Jeremia die aanvoert dat hij jong is
en dat de Allerhoogste maar beter kan omzien naar iemand
die wat moed betreft meer door de wol geveerd is.
Noch voor Mozes, Jesaja en Jeremia
is roeping de vervulling van een 'jongensdroom',
een kroon op je carrière.

En ook Esther staat bepaald niet springen
als ze van Mordechai hoort
dat Haman van plan is haar volk
uit te roeien- te doden- te verdelgen (3 woorden!!!)
En ook niet als Mordechai een brief schrijft
waarin hij haar *gebied(!)* de koning om genade te vragen
Want dat kan haar dood betekenen.

Want het was met deze koning
zoals met veel (twitterende) hedendaagse politici:
zijn 'beleid' werd bepaald door zeer wisselende emoties.
Want de koning die haar uitgekozen had i.p.v. van Wasti,
had haar al in geen dertig dagen bij zich geroepen.
Het *nieuwtje* van zijn nieuwe 'stoeipoes' leek er al weer af te zijn.

Esther zegt dat ze *nu* niets kan doen in haar positie,
want als ze het niet overleeft
dan gaan de snode plannen van Haman zeker door.
Je zou kunnen zeggen dat is haar(nood)lot.

Maar Mordechai ziet dat heel anders:
Zij is de enige Jodin die in de positie is
waarin zij kan laten zien dat een nee alleen niet genoeg is.
Je laat het noodlot het noodlot als je nu niet opstaat.
*'Wie weet of jij niet juist voor een tijd als deze
tot het koningschap bent gekomen'*
'Wie weet' is dit de plek waar je wat kunt doen
meer nog, in deze situatie ben jij de enige die wat *kan* doen.
Geldt dat niet voor ieder mens?
Mensen hebben een naam
en in de Bijbelse verhalen zegt de naam iets over de rol van mensen.
Het is misschien te mooi om waar te zijn,
maar ieder mens, wat zijn plaats ook is, heeft een rol
Ik geef toe, het is soms bijna niet te geloven
en je hebt zo af en toe wel een Mordechai nodig om je duwtje te geven
maar je bent er niet voor niets.

*'Niemand immers leeft voor zichzelf
en niemand sterft voor zichzelf'
zegt Paulus.*

Esther is geen heldin, gelukkig maar
want aan heldhaftige taal heeft niemand iets,
ook niet aan een heldhaftig 'ja'
met haar beroemde woorden *'kom ik om dan kom ik om'*
het blijft een pijnlijke afweging vol twijfel.
Maar, wie weet....'

Zoals in een gedicht dat *Dietrich Bonhoeffer* schreef in de gevangenis
met de dood voor ogen:

*Wie ben ik? Vaak zeggen ze mij
dat ik lijdzaam, glimlachend. fier
de rampzalige dagen verdraag
als iemand, gewend aan de zege.*

*Ben ik dat echt, wat anderen van mij zeggen?
Of ben ik slechts dat wat ik ken van mezelf?
Een gekooide vogel, onrustig, ziek van verlangen,
happend naar adem, iemand knijpt me de keel dicht,
hongerend naar kleuren, naar bloemen, vogelgezang,
dorstend naar woorden die goed doen, mensen dichtbij,
bevend van boosheid om willekeur, om de kleinzieligste kwetsing,
waanzinnig van wachten op grotere dingen,
machteloos en bezorgd om vrienden eindeloos ver,
moe en te leeg om te bidden, te denken, scheppend bezig te zijn,
dof en bereid om van alles afscheid te nemen
Wie ben ik? Eenzaam getob spot met mij
Wie ik ook ben, u kent mij God. Van u ben ik!*

Van die niet in Esther genoemde God
- want soms is iedere invulling te veel-
zelfs die redding van een andere plaats: niet direct invullen
Daarom alleen maar: wie weet, wie weet..
Welke plaats? God, de hemel.....?

De Joods-Amerikaans bijbelgeleerde Adele Berlin:
'God is de meest aanwezige en de meest afwezige in dit hoofdstuk'
Willem Barnard dicht dat in het lied dat we in deze dienst zongen:

*Niemand kan mij vertellen hoe gij heet.
En toch, uw Naam gebeurt en is geboren...
Ik vind U in de doolhof, niet tevoren,
maar achteraf. Daarom: wie weet, wie weet...*

Moge het zo zijn.